

marketing, generációs kérdések, egészségügy, hagyományalkotás stb.

Ezt a megközelítés- és írásmódot már a bevezető fejezet is megelőlegezi: Báti Anikó saját munkáját elhelyezi nemcsak a néprajzi táplálkozástudományokban, hanem megmutatja előzményeit a városkutatótudományban, az 1930-as évekbeli szociográfiákban, a történettudományban (amely leginkább az életmódon belül foglalkozott a táplálkozás vonatkozó kérdéseivel), a mezőváros-kutatásokban, illetve rávilágít a skandináv kutatások jelentőségére és hasznára. Rámutat továbbá, hogy a néprajzosoknak feltétlenül nyitniuk kell a piacutatások eredményei és az egészség- és élelméztudományi felmérések használatára felé, mert – ahogyan

fogalmaz: – azok nyomvonalat mutatnak ahhoz, hogy hol érdemes a társadalomtudományi táplálkozástudományban bekapcsolódni a kortárs táplálkozástudományba. Úgy véli, hogy a néprajzi szemlélet általában és e konkrét kutatás is hozzájárulhat a táplálkozástudományi szakemberek által készített egészségfelmérések eredményeihez, azok értelmezéséhez. Ez pedig már nem is csak egy javaslat vagy terv Báti Anikó részéről, hanem folyamatban lévő munka, hiszen a szerző egy NKFI-pályázat keretében, a kutatócsoport vezetőjeként a *gyermek-közékeztetés társadalmi beágyazottsága* terén éppen ilyen kutatásokat folytat.

Farkas Judit

A székely népzene és néptánc kutatásáról

Pávai István – Sófalvi Emese (szerk.): Székely népzene és néptánc. Énlaka Konferenciák V. Hagyományok Háza – Pécsi Tudományegyetem – Pro Énlaka Alapítvány, Bp. – Pécs – Énlaka 2018. 233. old.

A székely népzene és néptánc című tanulmánykötet a 2015. szeptember 11–13. között megszervezett, V. Énlaki konferencián elhangzott előadásokat tartalmazza. A konferenciát a Pro Énlaka Alapítvány, a Pécsi Tudományegyetem Régészet Tanszéke, valamint a Nemzetstratégiai Kutatóintézet szervezte. A két-évente megrendezett konferenciasorozat, 2007-ben, Énlaka történetének és kultúrájának bemutatásával kezdődött. A szervezők 2009-ben a székely mestersegekre, 2011-ben a középkori székely történelemre és régészetre, 2013-ban pedig a székely gazdaságra helyezték a hangsúlyt. 2015-ben a székely népzene és néptánc alkotta a konferencia témáját. A DVD melléklettel ellátott publikációt Pávai István és Sófalvi Emese szerkesztette, megjelenését az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális alap támogatta. A kiadás összesen 14 tanulmányt tartalmaz, a következőkben ezeket szeretném röviden ismertetni.

Pávai István *A Székelyföld népi tánczene szempontú táji tagolódása* című tanulmányában, amint a címből is kiderül, a régió népzenei táji tagolódását ismerteti részletesen. A szerző alaposan bemutatja a kistájak táncalkalmait, táncait, tisztázza a különböző táncelnevezéseket, beszél a tánczenét szolgáltató helyi zenekarokról, ezek felállításáról, az általuk használt hangszerekről, különböző harmonizálási módokról, repertoárjukról.

Almási István, a kibédi születésű Seprődi János – akit úgy jellemez mint „*Bartók Béla és Kodály Zoltán jeles elődje az erdélyi népzene kutatásban*” – marosvásári népzenei gyűjtését ismerteti az olvasókkal. A kolozsvári népzene kutató, pár kibédi dallampélda bemutatása után, alaposan ismerteti Seprődi fontosabb írásait, kutatási elveit és módszereit is. A tanulmányból az is kiderül, hogy Seprődi nemcsak a népzenei gyűjteménye volt dicséretre méltó, hanem a népdalok

Gergely Zoltán (1987) – PhD, tudományos kutató, Román Tudományos Akadémia Kolozsvári Folklor Intézete, zoli_gdur@yahoo.com

életéről, használatáról, elterjedéséről, a dalolási alkalmakról vagy a táncokról szóló megfigyelései is.

Richter Pál a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetének a folklórgyűjteményéről számol be. A gyűjtemény öt nagy csoportba lett rendszerezve: ezek a Bartók-rend, a Kodály-rend, a Járdányi-rend, a Szendrey–Dobszay- és a Bereckey-rend. A Bartók-rendben összesen 457 adat van Udvarhelyszékről, valamint Udvarhely megyéből. A szerző *Udvarhelyszéki gyűjtések a Bartók-rendben* című tanulmányában hét, nagyon értékes korai dallampéldáról ad áttekintést.

A kászoni népzene a Kolozsvári Folklorintézet adatainak tükrében című tanulmányában Gergely Zoltán a kászoni gyűjtésekről számol be. A kolozsvári intézet munkatársai 1942–1955 között több mint 500 népdalt gyűjtöttek a Kászonokban, ezeknek nagy részét különböző publikációkban meg is jelentették. A nagyon változatos népzenei anyagban olyan történeti adatok is előkerültek, mint például a *Báthory András históriája* vagy az *Apor Lázár tánca*.

Szalay Zoltán, *Imets Dénes csiki gyűjtése* című tanulmányában Imets Dénes zenetanár, népzene-gyűjtő, drámaíró népzenei munkásságát mutatja be; 1962–1972 között Imets nagyon értékes anyagot rögzített Csíkban, a Gyimesekben, Felcsíkon, Csíkszereda környéki falvakban, Alcsíkon és a Kászonokban. Hagyatékában két kézirat található; gyűjteménye, melynek digitalizált változata a Hagyományok Házában található, több mint 100 órányi hanganyagot tartalmaz. A szerző ezek közül párat röviden ismertet.

A következő tanulmányban Lázár Katalin a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetének a játékgyűjteményét ismerteti részletesen. A 34 700 játékvaltozatot tartalmazó gyűjteményből 4376 származik a Székelyföldről, ebből 432 dallamos.

Bíró Viola *A román népzene „székelyes-magyaros” dialektusa – Bartók mezőségi gyűjtéseiről* című tanulmányában Bartók Béla 1902–1916 közötti mezőségi gyűjtéseit vizsgálja, mutatja be. Abból a bartóki meggyőződésből kiindulva, hogy a mezőségi román népzeneben a székely régi stílusú dallamok hatása érezhető, a szerző pár olyan román népdalt mutat be,

amelyekben felfedezhető, vagyis kimutatható a magyar hatás.

Mihály János *Táncalkalmak, vigasságok a régi Székelyföldön* című tanulmányában 16–19. századi írott forrásokra támaszkodva szemlélteti a székelység tánc kultúráját, szokásait és hagyományait. Kutatása fontos, eddig ismeretlen adatokkal járul hozzá az erdélyi, ezen belül a székely tánc kultúra kutatásához.

Mihály János tanulmányát egészíti ki Dóka Krisztina kutatása. *A Székely kalákától a Csúrdöngölőig. A székely tánc hagyomány bemutatása a 19. században* című írása olyan 19. századi forrásokra támaszkodva foglalja össze a régió tánc kultúráját, mint például Orbán Balázs, Benedek Elek vagy Kriza János munkái. Részletesen beszél a különböző táncalkalmakról, táncokról, táncszókról, valamint a székely lakodalomról.

Jánosi József tanulmánya az erdővidékiek táncéletét mutatja be az 1940–1998 közötti időszakban. Írásában részletes áttekintést ad a táncalkalmakon szolgáló cigányzenekarokról, ezek összetételéről, valamint az erdővidékiek népdalrepertoárjáról is. Táncleírásai nagyon alaposak: nemcsak a különböző táncnevezéseket tisztázza, hanem kiter a táncosok testmozgására, valamint a dallamok ütembeosztására, tempójára és kíséretére is.

Bali János *A székely népzene és néptánc bekerülése a magyar nemzeti kultúrába* című tanulmányában antropológus szemszögből közelíti meg a témát. Olyan kérdésekre válaszol, mint például: kiknek és milyen szellemi mozgalmaknak a segítségével került be a székely népzene és néptánc a 19–20. században a magyar nemzeti kultúrába; hogyan fedezték fel a székely népi kultúrát, illetve milyen társadalmi funkciókkal rendelkezik a székely népzene és néptánc napjainkban.

Lakner Tamás tanulmánya Kodály Zoltán *Székely keserves* című zongorára és vegyes karra írt kompozícióját elemzi mélyrehatóan. Miért dolgozta fel Kodály a népdalt zongorára és kórusra is? A kérdésre a Liszt Ferenc-díjas karnagy válaszol.

Szücs Imola *Régi és új Gyergyóalfalu kántorkönyveiben* című tanulmányában a település két kéziratot kántorkönyvét mutatja be. A korábbi kutatási eredmények összevetése után a szerző megállapítja,

hogy a kéziratos kántorkönyvek, a nyomtatott hivatalos kiadványokkal ellentétben, jobban reagálnak a település repertoárjának a változásaira, ugyanakkor újabb anyagot tartalmaznak.

Korzenszky Tamás az elektronikus pop-folk zene, más szóval a *manele* hatását vizsgálja a zabolai/pávai cigány közösségek hagyományos táncgyakorlatában. Tanulmányában egy olyan fiatal, kivételes tehetségű táncos egyéniséget is bemutat, aki figyelemre méltó tudatossággal vall a táncgyomány átadásának a

fontosságáról, valamint a táncnak a cigány közösségekben betöltött szerepéről.

A Pávai István és Sófalvi Emese által szerkesztett publikációt egy DVD-melléklet egészíti ki, amely nemcsak a tanulmányok elektronikus változatait tartalmazza, hanem olyan 514 hangzó és 4 videó archív felvételt is, amelynek a segítségével az olvasó jobban megismerheti a székelyföldi néptánc- és népzenei kultúrát.

Gergely Zoltán

Merre tart a táncházmozgalom?

A 40 éves kolozsvári táncház sajtókronológiája. I. 1977–1990.

Összegyűjtötte, válogatta és szerkesztette Könczei Csongor.

Hagyományok Háza – Kriza János Néprajzi Társaság, Kvár 2017. 288 old. (Kriza Könyvek 41.)

A 40 éves kolozsvári táncház sajtókronológiája. II. 1990–2017.

Összegyűjtötte, válogatta és szerkesztette Könczei Csongor.

Hagyományok Háza – Kriza János Néprajzi Társaság, Kvár 2018. 318 old. (Kriza Könyvek 44.)

Könczei Csongor *A 40 éves kolozsvári táncház sajtókronológiája* című kétkötetes munkája összefoglalót nyújt a kolozsvári táncház múltjáról, jelenéről. A könyv legnagyobb érdeme, hogy a szerző figyelemmel válogatja össze a táncházról szóló összes cikket, riportot, interjút, lejegyzett beszélgetést, hű képét mutatva a Kolozsváron 40 év alatt lezajló táncházmozgalomnak. Bár a történetiség kérdésének elemzését a szerző nem vállalja föl, mégis az egybegyűjtött anyag lehetőséget nyit egy ilyen irányú összegzésre is, amely egy másik órási hozadéka a munkának. A két kötet nem az erdélyi táncházak történetét írja meg, de jó alapja lehet egy ilyen jellegű tudományos kutatásnak is, hiszen a szerző akkurátus gondnal gyűjtötte össze azokat az írásokat (műfajtól függetlenül), amelyek a kolozsvári táncházakat illetik.

Hogy miért éppen a kolozsvári táncház kötötte le a szerző figyelmét? Erre a kötet előszavában maga válaszol: egyrészt, mert a kolozsvári táncház volt az

első az erdélyi táncházak közül, és későbbi kisugárzását illetően is az egyik legjelentősebb városi táncház Erdélyben, másrészt, mert a kötetben olvasható írások nagy része a kolozsvári táncházakat érinti, harmadsorban pedig, és azt hiszem ez az érv a legerősebb, mert maga is a kolozsvári táncházban nőtt fel.

Az előszó világosan megfogalmazza a kötet célját. „Az erdélyi táncházak eszmetörténetét, működését és társadalmi-kulturális hatásait átfogó tudományos igényű és kritikai értékeléssel közelítő összegző munka” (I. 9.) kíván lenni. Elsősorban történeti kronológiája az elmúlt 40 év táncmozgalmának eseményeinek, másodsorban pedig a jegyzetanyag által a társadalomtudományi rálátást is megvalósítja. A könyv az erdélyi táncház kialakulásának okaira, időbeni változására, az különböző ideológiák hatására, a vitákra, a média hatására, a színpadi néptáncval való kereszteződésekre figyelve dokumentálja a kolozsvári táncház utóbbi 40 évét.